

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 225

מסכת זבחים צ"ז-ק"ג

בס"ד, י"ז אלול תשס"ג

השבוע בגליון

- האם חובה על ישראל אבל להטמא למת?
- כהן קטן, רשאי להטמא למת?
- הסיני מהרהר בסינית?
- ההרהור, מהו?
- שני סוגי הרהורים

- מצוות אכילת קדשים, כיצד?
- ההבדל בין מצוות האכילה
- ברכה על אכילת קדשים

- הגעלת כלים במרגרינה...
- טבע המים שונה מטבעם של יתר המשקים
- כף טריפה שבחשה בשני סירים, אחד כשר והשני טרף?
- הגעלת מפעלים לייצור שמן

דבר העורך

יתגדל ויתקדש שמה רבא

מי יחיה?
מי ימות?
מי במים?
מי באש?
מי בחיה?
מי בחרב?
מי???

שנה אחר שנה, המילים מסתלסלות מפיו בסילודין. קולו הערב נשא בחובו גווני רבים, עד שכל אחד מצא בו את מבוקשו. שבורי הלב, אמצו אל נשמתם את הרטט הכבוש, שאחזה רבתי הפריחתו היישר לשמי רום. בעלי תשובה, הרכינו את ראשם בהכנעה בעת שקולו האדיר הלם על לב המתפללים - "אשמנו". עדיני הנפש הטו את ראשם לאחור, סופגים מלא ריאותיהם את הצלילים הענוגים, הקטועים, שלוו בעצב את ימיו של האדם "כחציר יבש וכצץ נובל", והכל נדדו והתנערו בחופזה להצטרף לשאגתו "ואתה הוא מלך, אל חי וקיים".

גם השנה, רטטה הזוגית - מי יחיה? אריות הזהב סלסלו בזנבם על גבי הפרוכת בחרדה גדלה והולכת - מי ימות? שלהבת נר הנשמה הבהבה בחשש מעל כתפו של החזן - מי לא בקיצו?

ולא ידעו המה, ואולי דווקא כן, כי אין הם צריכים להתאמץ ולהשקין רחוק. החזן ששאל "מי יחיה", בעל התפילה שייבב "מי באש", הקול הרחום שתמה "מי בחרב", עלה בסערה השמימה, במעלות קדושים וטהורים, עם עוד תשעה עשר יהודים הי"ד, בעת שובו מתפילה בכותל המערבי.

הרה"ג ר' חנוך סגל, זכר צדיק לברכה, ה' יקום דמו.

לפני עשר שנים, עם פטירתו של הגה"צ רב בית הכנסת רבי שמואל צבי קובלסקי זצ"ל, נענה רבי חנוך הי"ד להפצרות גבאי בית המדרש סוכטשוב בבני ברק, לחזק את מתפללי בית הכנסת ולעבור לפני התיבה בימים הנוראים באותה שנה. לבסוף, דבק רבי חנוך הי"ד בבית הכנסת הוותיק, צנוע המידות, המשמש כאכסניה לבית המדרש "מאורות הדף היומי", ושימש בו בקודש שנה אחר שנה. על "העמוד" שלד החלון הישן, היה שופך את ליבו לפני אביו שבשמים, מתחנן, מתרפק ומבקש.

מבעד מיתרי קולו, היה רבי חנוך הי"ד אופף את

הסוגיות הנלמדות בימים אלה, עוסקות בהגעלת כלים שבישלו בהם קדשים, כאשר על ידי ההגעלה מבקשים להוציא מהכלים את טעם הקדשים הבלוע בהם. הלכות רבות הנידונות בסוגיות אלו, משיקות לדיני הגעלת כלים רגילים, ואחד הנידונים שהתפתח מתוך סוגייתנו הוא: באיזה חומר יש לבצע את הגעלת הכלים. אנו רגילים להגעיל את כלינו בחביות ענק מבעבעות מים רותחים, האם אכן חובה להגעיל במים דווקא? מדוע אין מגעילים את הכלים במרגרינה רותחת, או בשמן מבעבע?

תיעוד משא ומתן לימודי בין הרמב"ן לתלמידו הרשב"א: מחלוקת ראשונים, בין רב לתלמידו, קיימת בנושא זה. לדעת הרמב"ן, אין מגעילין אלא במים, "כך היה אומר לנו הרמב"ן ז"ל", כתב תלמידו הרשב"א (שו"ת ח"א סי' תק"ג, וב"משמרת הבית" בית ד' ריש שער ד'). אולם, הרשב"א חלק על רבו, תוך שהוא מתאר את השתלשלות הדברים, כיצד ומדוע חלק על רבו: "וילדות היתה בי והעזתי פני בו ודנתי לפניו... וסוף דבר לא מצא רבינו תשובה מספקת להעמיד לי דבריו אלו". הרשב"א סובר, שניתן להגעיל כלים בכל סוגי המשקים, תוך שהוא סומך את פסיקתו על סוגייתנו (צ"ב), המפרטת חילוקים שונים בין ההגעלה הרגילה לבין הגעלת כלי קדשים, ביניהם, שאת שאר ההגעלות ניתן לעשות "אפילו ביין ואפילו במזוג", הרי לנו, כי ניתן להגעיל כלים בכל סוגי המשקים.

אולם, הרי"ן (בחולין סוף פרק כל הבשר) דחה את ההוכחה מסוגייתנו, מאחר שזו דעת אביו בלבד, ושאר האמוראים נחלקו עליו. ולא זו בלבד, אלא שיתכן, שאביו בעצמו לא התכוון בדבריו שניתן להשתמש ביין לפעולת ההגעלה, כי אם למצוות מריקה, שנעשית לאחר ההגעלה ברותחים, על ידי הכנסת הכלי המוגעל לצוננין. לפיכך, הוא מסביר, הורה הרמב"ן, כי הגעלה במשקה שאינו מים, אינה מועילה אפילו בדיעבד ("פרי חדש" סי' תנ"ב סעי' ה').

טבע המים שונה מטבעם של יתר המשקים: פסיקתו זו של הרמב"ן נובעת מכך, שלדעתו קיים הבדל מהותי בין טבע המים לטבעם של שאר משקים. מים רותחים שמכניסים לתוכם כלי, מפליטים את הטעם הבלוע בדפנותיו של הכלי, ואינם מבליעים בו בחזרה טעם זה. שונה הוא טבעם של שאר משקים, ש"מבליעין ולא מפלטין" (רשב"א שם). יש המבארים, כי אין כוונת הרשב"א לכך שמשקין אחרים אינם מפליטים מאומה מן הבלוע בדפנות הכלי, אלא שאינם מפליטים באופן מוחלט (עיי' "הגעלת כלים" פ"י הערה א').

הלכה למעשה הורה הרמ"א (סעי' תנ"ב סעי' ה'): "ואין מגעילן בשום משקה, רק במים, מיהו בדיעבד מהני הגעלה בכל משקה".

כף טריפה שבחשה בשני סירים, אחד כשר והשני טרף: מעשה באשה, מספר רבי חיים יוסף דוד אזולאי, הלא הוא החיד"א, בספרו "ברכי יוסף" ("שולחן ערוך" או"ח סי' תמ"ז ס"ק כ"ד), שבאה לפני רבינו גרשום מאור הגולה, ושחה לפניו, כי מבלי משים

לעילוי נשמת

הר"ר משה

גרינפלד ע"ה

ב"ר חיים יהודה ז"ל

נלב"ע כ"ג אלול תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אליהו

אלעזר ז"ל

ב"ר יוסף ברוך חיים ז"ל

נלב"ע כ"א אלול תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתניו שיחיו

לעילוי נשמת

מרת איטה רבקה

סקורניק ע"ה

ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע כ"ב אלול תשל"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ידידינו פרופ' הר"ר יהודה

גבריאל סקורניק ומשפ' שיחיו, ת"א

הגיסה קדירה שעל האש בכף טריפה שלא הוגעלה, ולאחר מכן הגיסה קערה נוספת בכף זו, ולפתע נזכרה, כי הכף שבידה לא הוגעלה, "והתיר לה התבשיל השני, מפני שהכף הוגעלה בתבשיל ראשון". כלומר, התבשיל שבקדירה הראשונה הגעיל את כף הטריפה, ולפיכך התבשיל השני לא נאסר. אף ראייה לדין זה מביא ה"ברכי יוסף" מסוגייתנו, בה נאמר לגבי כלי השרת "כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו", הרי שהבישול נחשב כהגעלה.

הגעלת מפעלים לייצור שמן: בימינו, יש חשיבות רבה לנידון זה, בהכשרת מפעלים גדולים. פעמים רבות נדרשים נותני חסות הכשרות, להעניק הכשר למפעל שמן גדול, שהכשרתו במים אינה מעשית מסיבות שונות. הפתרון האפשרי הוא להפעיל את פסי הייצור, והשמן הראשון שיזרום בצנורות המפעל, כשהוא רותח, יכשיר את המכונות לפסי הייצור הבאים. אולם, מאחר שהרמ"א לא התיר את השימוש באפשרות זו כי אם בדיעבד, נדרשים הפסוקים להכריע בכל מקרה לגופו, אם הוא נכלל בהיתר זה של הרמ"א, או שמא יש לטרוח ולהכשיר את המפעל על ידי מים (ראה שו"ת "שרגא המאיר", סי' ע"א אודות שמן, שו"ת "אגרות משה" י"ד ח"א סי' ס', אודות שמן, ושם ח"ב סוף סי' מ"ב אודות מירגניה, וע"ע "הגעלת כלים" שם פרק י' הערה ד').

דף צז/ב אם פוסלה היא תפסל

מצוות אכילת קדשים, כיצד?

השבוע נשלים בעזרת ה' מאה דפים במסכת זבחים, ובשבוע זה נעסוק במצוות אכילת הקדשים, שכה הרבה עסקנו בדיניהם ובגדריהם. במסכתנו מבואר במספר מקומות (לקמן קט"א ועוד), כי האיסור לאכול קדשים שנפסלו, הינו בשיעור כזית, אולם, לא התבאר במפורש בגמרא, מהו שיעור האכילה שיש לאכול מבשר קרבנות כדי לקיים את מצוות אכילת הקרבנות.

בנושא זה ידועה בעולם הישיבות מחלוקתם של ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת או"ח סי' מ"ט) וה"בית הלוי" זצ"ל (ח"א סי' ב' ס"ק ז').

ה"חתם סופר" - אכילת קדשים, בשיעור כזית: לדעת ה"חתם סופר", אין מתקיימת מצוות אכילת קדשים, כי אם באכילת שיעור כזית, ואף ראייה הביא לדבר מסוגייתנו. בגמרתנו מבואר, כי בשר קרבן שבלע טעם מקרבן חטאת פסולה - נפסל. לכאורה, שואלת הגמרא, הרי ידוע לכל, כי מצוות עשה דוחה מצוות לא תעשה, תבוא, איפוא, מצוות עשה של אכילת הקרבן ותדחה את איסור אכילת טעם החטאת הפסולה? מתרצת הגמרא שכלל זה, אינו תקף במקדש.

בואו חשבון, אומר ה"חתם סופר". אם מצוות אכילת קדשים מתקיימת על ידי אכילת שיעור כל שהוא מבשר הקרבן ואין צורך בשיעור כזית, הרי שלמרות שבבית המקדש מצוות עשה אינה דוחה מצוות לא תעשה, במקרה שלפנינו ניתן לקיים את המצווה בלא לדחות את האיסור, על ידי אכילת הבשר טיפין טיפין, שכן, באופן זה לא עבר האוכל על איסור אכילת קרבן פסול, שהרי איסור זה אינו אלא על שיעור כזית, ובבד בבד הוא מקיים את מצוות אכילת הקרבן, אשר אינה מוגבלת בשיעור. מכך שסוגייתנו קבעה שבמקרה זה לא ניתן לקיים את המצווה, מוכח, כי מצוות אכילת בשר הקרבן אינה מתקיימת בפחות משיעור כזית.

ה"בית הלוי" - אכילת קדשים, בשיעור כל שהוא: ה"בית הלוי" חולק על הנחה זו, כי מצוות אכילת בשר הקדשים מותנית בשיעור כזית [ועיי' כ"ד ביאר את סוגייתנו]. לדבריו, גמרא מפורשת היא שמצוות אכילת קדשים מתקיימת גם על ידי אכילת פחות מכזית. שהנה, נאמר בגמרא (יומא ל"א, פסחים ג"ב) שהכהנים קיבלו מלחם הפנים כמות קטנה בשיעור פול בלבד, שהוא קטן בהרבה מכזית. הרי, שאין קיום המצווה מותנה באכילת כזית [ועיי' ב"חתם סופר", שלדעתו, אחד הכהנים אכל כזית, ובכך מתקיימת מצוות אכילת קדשים].

ההבדל בין מצוות האכילה: את ההגיון שבדבר, שאין צורך בשיעור כזית לקיום המצווה, מטעים ה"בית הלוי" ביסוד שהוזכר בגליונו בעבר. יש שהתורה דרשה שהאדם יאכל דבר מסוים, ויש שדרשה כי דבר מסוים יאכל. וכגון, כזית מצה יש לאכול, משום שמצווה על היהודי לאכול בליל הסדר כזית מצה, אין כל עניין בכך שהמצה תאכל. לעומת זאת, כאשר ציוותנו התורה לאכול את בשר הקרבנות נלבד מקרבן פסח, היא הטילה על בעל הקרבן את החובה לדאוג לכך שבשר הקרבן יאכל עד תום הזמן שנקצב לאכילתו.

מעתה, אין כל הגיון בהגבלת קיום מצוות אכילת בשר הקרבן בפחות משיעור כזית, שכן, סוף סוף הקרבן נאכל והמצווה מתקיימת (אף ה"חתם סופר" עצמו כתב כך בחידושו למסכת נדרים י"ז, ובשו"ת "חתם סופר" או"ח סי' ק"מ, וראה ב"בית הלוי" שם שדוקא מסוגייתנו הוכיח כשיטתו. ועיי' עוד בדריהם בביאור הגמ' בנזיר כ"ט/ב והתוס' ביומא שם, וע"ע בעניין זה ב"מנחת חינוך" מצווה קל"ד אות ב').

ברכה על אכילת קדשים: מאחר שאכילת קדשים היא מצות עשה, על הכהן האוכל מבשר הקדשים לברך "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציונו לאכול חטאת/אשם" ("משנה למדן" ה' מעשה הקרבנות פ"י הל' א'). ואילו ישראל האוכל מבשר שלמים, אף הוא מברך, יש אומרים שמברך "אשר קדשנו במצוותיו וציונו לאכול את הזבח" (רש"י ברכות מח/ב) ויש אומרים שמברך "אשר קדשנו במצוותיו וציונו על אכילת שלמים" (רש"י בפסחים קכ"א).

דף ק"א וגמנו אחיו הכהנים וטימאוהו בעל כרחו

המתפללים בשפעת רגשות קודש, כל איש, נער וזקן, התרומם טפח וטפחים מעל הקרקע, זנח את סרדות החולין, את הוויות העולם הזה, ופסע בעולם של קדושה זכה, של תמימות טהורה, בעולם של אהבה עד אין קץ להקב"ה ולתורתו, עולמו של רבי חנוך הי"ד, שפיכה ממיתרי קולו כמעין המתגבר.

בראש השנה הקרוב הוא כבר לא יתהר "מי יחיה". "פה נטמן", תענה מציבה לבנה בלא שישאלה, עד יבוא ינון. יד דונית קטעה את פתיל חייו, מרטה את גופו מעל נשמתו, אך קולו הצלול ימשיך להדהד, "יתגדל ויתקדש שמה רבא", באוזני קהל המתפללים, עד סוף ימיהם, היכן שלא יתפללו.

ענינו הזכות ימשיכו ללוות את תלמידיו הרבים, אותם חינך במסירות עשרות בשנים, דור אחר דור, שנה אחר שנה, על כולם הרעיק את אהבתו לתורה, ובכל אחד מהם הטביע את חותמו, חותם של אמת וישרות, צרופים באמונה תמימה. **בהצנע** לכת, טוטה אשיות קורנת זו את חייה, מסכת אחר מסכת כבש רבי חנוך זצ"ל עם חברותא שאיתו למד ברציפות ארבעה עשורים, ערב ערב, עד שלפני כשנה וחצי נלקח החברותא, הרב אהרן אדלר זצ"ל, לבית עולמו, ונפשו של רבי חנוך המתה עליו מצער.

חתנו, הרה"ג ר' אברהם ברנהולץ שליט"א, מחובבי מתפללי בית המדרש, מספר לנו, כי בכל ערב ראש השנה, היה רבי חנוך הי"ד מבקש מתלמידיו, "יאנא, קבלו עליכם קבלה קטנה כל שהיא, אינני רוצה לדעת עליה, שלכם היא, אל תספרו לי עליה, אבל תעמדו בה". מעולם לא שאל אי מי מתלמידיו הרבים להשפעתיה של אותה קבלה שהפציר בהם לקבלה עליהם בילדותם, ולא ידע את תוצאות השפעתה, ובכל זאת, כדרכו, עשה את אשר האמין בו, ופעל כפי שצריך היה לפעול, ובמשך ארבעים שנה היה שב ושונו לתלמידיו "יאנא, קבלו עליכם קבלה קטנה כל שהיא".

לפני כשנתיים ימים, קיבל רבי חנוך הי"ד הזמנה לחתונתו של בן תורה, אשר כתב בהתרגשות, כי אותה "קבלה" שינתה את חייו, העמידתו על אדני התורה והיראה, וגידלתו לחיי תורה. זו טיבה של פעולה טובה, שבין אם רואים בעין את תוצאותיה, ובין תוצאותיה עלומות, היא קיימת, מכה שורשים, ולבסוף ינצו הפרחים. **הדבר** נכון לגבי כל אדם המבקש להתחזק בדבר מצווה, להצטרף לשיעור תורה, לקבוע עיתים לתורה, בל יחמץ לבבו אם אינו נוכח בתחילה בשינוי מחותי בהבנתו את הסוגיות העלומות, או שאינו חוש במהפיכה בולטת ביחסו ללימוד התורה, חלילה, בל ייחת, סופו שיבואו הדברים על תיקונם, עד שיהא יושב ומיצר מדוע לא התחיל במצווה שנים רבות קודם לכן.

☆☆☆

למרות שניחון בקול ערב, בכל ימות השנה היה רבי חנוך מסרב לגשת לפני התיבה, לבד מאשר בימים הנוראים, כך עשרות שנים. **בבוקרו** של היום האחרון לחייו, התפלל רבי חנוך הי"ד כדרכו בבית הכנסת פא"י בבני ברק, והגאוי שמבלי משים הפנה לעברו בקשה כי יעבור לפני התיבה לתפילת שחרית, הופתע לראות כי רבי חנוך הי"ד נענה לבקשתו לשמש כשליח ציבור לקהל המתפללים.

יתגדל ויתקדש שמה רבא

דף ק"א/ב מרים מי הסגירה
.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין,
או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בפור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
.....
בברכת התורה העורך

פנינים

"מרים מי הסגירה?" שואלת גמרתנו, מי היה הכהן אשר הביט בצרעתה של מרים הנביאה, שנצטרעה לאחר שדיברה סרה באחיה משה, וקבע כי היא טמאה ודינה להיסגר מחוץ למחנה שבעת ימים. ההיה זה משה: הלא אינו כהן, וכהן בלבד הוא המוסמך לקבוע "נגע צרעת הוא". אחרון הכהן, פסול גם הוא למרות חיותו כהן, שהרי אחיה הוא וקרוב פסול לראיית נגע (סנהדרין לדב). לבסוף מסיקה הגמרא שהקב"ה כבודו ובעצמו חלק לה כבוד והוא זה שהסגירה.

גמרא זו שימשה כאכסניה למספר הברקות

האם חובה על אבל להטמא למתו

אמרה תורה (ויקרא כא/א), "אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו". בפסוק זה נאסר על הכהנים להטמא למת. עם זאת, התורה מסייגת את האיסור וקובעת, "כי אם לשארו הקרוב אליו" - לשבעת קרוביו הוא רשאי להטמא, ולא זו בלבד שאין הוא אסור להטמא להם, אלא אף חובה עליו לעשות כן, כפי שדרשו חז"ל (סוטה ג/א) "לה יטמא" - מצווה.

כהנים בלבד, או גם כהנות: נחלקו הראשונים, אם מצווה זו נוהגת בכהנים בלבד או שמא גם בכהנות. לדעת הרמב"ם (הל' אבל פ"ב הל' ו'), לא נוהגת מצווה זו אלא בכהנים זכרים בלבד, אך לא בכהנות, ש"אם רצו מתטמאות ואם לאו לא מטמאות". אולם, הראב"ד (שם) חולק וסובר, כי מצווה זו נאמרה לכהנים ולכהנות כאחד וכן דעת רש"י (כתובות נ"א ד"ה "ולא").

הרמב"ן ("תורת האדם" שער הסוף - עניין הכהנים) מציע שני הסברים בדעת הרמב"ם המבדיל בין כהנים לכהנות, אשר ראוי להתמקד בהם משום שמן ההבדל ביניהם נובעת השלכה הלכתית.

המובדל מן הטומאה, מצווה להטמא: ניתן לפרש, אומר הרמב"ן, כי ציווי התורה להטמא למת, מתייחס לזה אשר אינו רשאי להטמא למת אחר, דווקא אותו ציווה התורה להטמא לקרוביו, אך מי שאינו מוזהר לבל יטמא למת, אף אינו מצווה להטמא לקרוביו, ולפיכך פסק הרמב"ם, שהכהנות, אשר אינן מוזהרות על הטומאה, אינן מצוות להטמא למת.

התורה מיעטה את הכהנות בלבד: כמו כן, מוסיף הרמב"ן, ניתן לפרש את דעת הרמב"ם באופן אחר, שהתורה מיעטה את הכהנות ממצווה זו, בצוותה "אמור אל הכהנים בני אהרן", ולא בנות (כנאמר בקידושין לה/ב לענין בל תקיף ובל תשחית).

כאשר נבקש לברר, מהי דעתו של הרמב"ם לגבי דינו של ישראל, היש לכרוך את דינו בדינה של הכהנת הפטורה ממצווה זו אם לאו, נמצא, כי התשובה לשאלה זו תלויה בשני ההסברים של הרמב"ן. שכן, לפי ההסבר הראשון, שהכהנות אינן מצוות במצווה, מאחר שמצווה זו תקפה רק לגבי מי שאסור להטמא למת שאינו משבעת קרוביו, הרי, שאין כל הבדל בין הכהנות לבין הישראלים, שניהם רשאים להטמא לכל מת. אולם, אם הכהנות נדחקו ממצווה זו על ידי מיעוט מיוחד, "בני אהרן", מאחר שהתורה לא טרחה למעט ישראלים זכרים מן המצווה, הרי שהם חייבים בה (הנהוג ברוך טעם לטורי אבן ראש השנה טז/ב), ולא נחלקו הרמב"ם והראב"ד כי אם לגבי כהנות בלבד, ולא לגבי ישראלים.

חובת הטומאה למת, נובעת מן החובה לכבדו: לפנינו, איפוא, שני אופנים להבין מניין למד הרמב"ם פסק הלכה זה. רבינו הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין זצ"ל בחיבורו על השאלות ("העמק שאלה" סי' ג' סי"ק ה', סי' ל"ד סי"ק ח', וסי' ק"ג סי"ק ט"ז), מוסיף טעם נפלא להבנת שיטת הרמב"ם. לדעתו, המצווה להטמאות למת נובעת מן החובה להתאבל עליו, שהיא מצווה מן התורה, כפי שגם מוכח מלשון הרמב"ם (שם): "כמה חמורה מצות אבלות, שהרי נדחת לו הטומאה מפני קרוביו". מעתה, רק זה שהטומאה אסורה עליו, מכבד את קרובו בטומאתו עליו, אך זה שהטומאה אינה אסורה עליו, גם אם יטמא, לא יוכיח בכך כבוד למת... [ועיינו שלפניו בזמן הרגל, שאף הישראל אינו רשאי להטמא, לכל הדעות תהא עליו מצווה מדאורייתא להטמא, וישיב בזה את דעת הרמב"ם מסוגייתנו].

כהן קטן, רשאי להטמא למתו? נסיים בחקירה מעניינת. הגאון בעל שו"ת "ושב הכהן" (סי' נ"ו) נקט גם הוא, כי מצוות הטומאה למת נובעת מפני כבודו, ובעקבות כך התעוררה אצלו השאלה הבאה. כידוע, יש לחנך את הקטן במצוות, אולם, שונה היא מצוות אבלות, שהקטן אינו חייב בדיניה ואף אין מצווה לחנכו באבילות (ראה מקורות הלכה זו בספר "הלכות אבילות" - מדרין מפורט, להרה"ג ר' יצחק אושינסקי שליט"א, פי"ג סעי' ס"ה). מעתה, לכאורה, לכהן קטן אסור להטמא למת, שכן, לאחר שלא הוטלה עליו החובה להתאבל על מתו, ובעקבות כך להטמא לו, נותר עליו האיסור הבסיסי שלא להטמא למת...

חינוך הקטן נועד ללמדו את הדרך אשר ילך בה בגדלותו: אולם, הוא מפקפק בקביעה זו, שהרי מצוות חינוך נועדה להפריש את הקטן מאיסורים כדי לחנכו לקראת גדלותו. אין, איפוא, כל סיבה לחנך קטן כהן זה שלא להטמא למת, שהרי סיטואציה זו, שיש לו איסור להטמא למת, ואין לו מצווה להטמא לקרובו, אינה קיימת כי אם בקטנותו, ומאחר שכל חינוכו אינו אלא עבור שנות גדלותו, אין עילה לחנכו לכך... בעל "ושב הכהן" אינו פושט ספק זה ונשאר ב"צריך עיון" (דבריו הובאו ב"פתחי תשובה" יורה דעה סי' שע"ג סי"א).

נציין, כי להלכה (טשו"ע יו"ד סי' שס"ג סעי' ג'), נפסק כדעת רש"י והראב"ד.

דף קב/ב בא טבול יום ואמר

הסיני מהרהר בסינית?

גמרתנו מביאה את דברי רב אשר ציטט משא הלכתי ארוך שנאמר על ידי רבי אלעזר בן רבי שמעון, תוך שרב מציין "דאמר בבית הכסא". מדבריו נראה, שכוונתו לכך שרבי אלעזר בן רבי שמעון אמר הלכות אלו בבית הכסא, שהוא מקום שבו אסור ללמוד

גאוניות שנאמרו מפי תלמידי חכמים במהלך הדורות. הקושיה הרווחת בפי כל יהודי הלומד את הגמרא היא, מדוע לא פסלה הגמרא את משה ואת אהרן בצוותא משום קירבתם למרים, אלא הדגישה שמשה היה פסול משום שלא היה כהן? **הגאון** רבי אברהם חיים שור זצ"ל, בעל "היתור חיים", מתיר בספרו "צאן קדשים", על פי הספרי (הובא בתוס' ד"ה "אני"), כי אהרן הכהן סבר כשיטת רבי מאיר, שכהן אינו רשאי לראות את נעני קרובו. יתכן, אומר בעל "היתור חיים", שמשה אחיו חלק עליו וסבר כשיטת תנא קמא שכהן קרוב כשר בראיית נעים, ולפיכך תירצה הגמרא שמשה היה פסול בגין היותו זה.

תירוץ גאוני נאמר על ידי האדמו"ר מאוסטרובוצק, רבי מאיר יחיאל הלוי זצ"ל, בספרו "מאיר עיני חכמים" (מהדו"ק סי' י"ח). שהנה, בהר סיני אומנתו התגיירה ונכנסה תחת כנפי השכינה, ולכאורה, כל ישראל לא נחשבו כקרובים זה לזה, שהרי "גר שנתגייר כקטן שנולד" ובטלה קרבתו הקודמת, ואם כן, מדוע נדחה אהרן מראיית צרעת מרים בשל קירבתו אליה, הרי אינו נחשב קרובה? **שאלה** זו הוא מיישב על פי פירושו של המחז"ל ("גור אריה" פרשת וישב), כי "גר שנתגייר כקטן שנולד" אינו אלא במי שהתגייר מרצונו ולא על ידי כפייה. מעתה, בשעת מתן תורה, כפה הקב"ה הר כגוגית על ישראל, ולפיכך, אין גירותם מטלטלת את קורבתם. אכן, לפיכך, אהרן נחשב קרובה של מרים, אך משה רבינו הרי לא היה בתחתית ההר, הוא עלה השמימה, עליו לא נכפתה גיגית, הוא קיבל את התורה מרצון, ולפיכך, משנתגייר בטלה קירבתו למרים והגמרא נוקטת לנמק את סיבת מניעתו להסגיר את מרים, בגין היותו זה...

דף קא/א ותקראנה אותי כאלה **כאלה**

מדוע לא נאמר 'אלה'?

הסביר רבי אליעזר גורדון מטלו: בגמרא (קידושין לב) נאמר, כי הוראה את אביו עובר על דברי תורה, לא יאמר לו עברת על דברי תורה, אלא שואלו יחלא נאמר כך וכך וכדומה. **אף** אהרן הכהן לא העמיד את משה על טעותו, אלא שאלו מעניינים דומים אחרים - "כאלה", עד שנזכר משה רבינו ו"יהודה ולא בוש לומר 'לא שמעתי' אלא אמר 'שמעתי ושכחתי' (גמרא כאן). (טללי אורות)

דף קב/א יבמה מלך

גיסת חבר כחבר

מי יושב ב'מזרח'? תלמידי חכמים, צדיקים ויראי חטא. האם יש סדר כיבודים גם בעזרת נשים?... בר, כי אשת חבר כחבר, ויש להושיבה במקום מכובד, או לתת לה מנה ראשונה. אולם, מה דינה של 'גיסת חבר'? **ה"בן איש חי"** ("תורה לשמה", סי' רס"א) נוהג על כך: בגמרא למדנו, כי אחת ממעלותיה של אלשיבע היא ש"יבמה מלך", היינו: "יבמה", אחי בעלה שעדיין ליבמה אם בעלה ימות בלא בינים, היה מלך. הרי ששבח גדול הוא לאשה שגיסה מלך ישראל, ויש לכבדה בגין כך. מכאן, הוא מוסיף, (שם סי' רס"ב), יש גם ללמוד, שיש לכבד את אחיו של התלמיד חכם, שהרי אם את אשת אחיו יש לכבד, קל וחומר שהדברים אמורים לגבי אחיו.

דף קב/א ואבילה על שני בניה

דברים סתומים וחתומים

על הפסוק (ויקרא טז/א) "אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימותו", מופיע ביאור רחב מאת בעל "אור החיים" הקדוש, המבאר את מהות מיתת הצדיקים, הבאה על ידי תשוקת הנשמה לידבק בהקב"ה ולהשיגו.

ומסיים "אור החיים" הקדוש בדברים סתומים וחתומים: "ואודיע למתובונ בפנימיותה השכלת המושכל, שהשכלת ההשכלת השכלת המושכל, והשכלת בהשכלתו ישכיל שמושכל ההשכל, מושכל ההשכל, וכשישכיל בהארת עצמו ולא עצמו, ישכיל שהמושכל מושכל ממושכל, בלתי מושכל ממושכל, השכילו למשכלים בייחוד השכלתו בסוד נשמה לשמותו".

מפרשי "אור החיים" כבר עמדו לבאר, לפרש ולפתור את דברים החתומים לנו, ופירשו שעיקר כוונתו, שהקרבת הנפש והשכל להשגת ד', כפי שביאר בפסוק "בקרבם לפני ד'", יש בה כמה בחינות ומדרגות, כמו השגת הנבואה שיש בה כמה מדרגות בלתי מושכל ממושכל שאי אפשר להשיגו אפילו על ידי משל, ואין יכולים להבינו כי יש בזה מעל גבוה השכל הגשמי, ורק מי שמתבונן בדבר השכל רוחני ישיג סוד זה ("אש דת").

הדף היומי

מסכת זבחים צ"ז-ק"ג

י"ז-כ"ג אלול

דברי תורה. מיד בסיום דבריו תמחה הגמרא, כיצד היה רבי אלעזר בן שמעון רשאי ללמוד במקום זה, ומשיבה: "לאונסו שאני". רש"י מפרש (ד"ה "לאונסו"): "שהיתה שמועתו שגורה בפיו ומהרהר בה על כרחו".

אין הבדל בין הרהור בדברי תורה לדיבור בהם: הלומד גמרא זו מנסה להבין, הא ניחא, רבי אלעזר בן שמעון היה שקוע בדברי תורה ורהור בהם בעל כורחו, אך מדוע הוא גם **דיבר** בדברי תורה, היה עליו להרהר בלבד? ה"פרישה" (א"י"ח סי' פ"ה והביאו ה"פרי מגדים" שם) הוכיח מגמתו, כי אין כל הבדל בין חומרת האיסור להרהר בדברי תורה במקומות המטונפים, לבין חומרת האיסור לדבר בדברי תורה במקומות אלו, ומאחר שמחמת אונסו הותר לו להרהר בדברי תורה, אף היה רשאי לאומרם בפיו.

יש הבדל בין הרהור בדברי תורה לדיבור בהם: אולם, חידוש זה נדחה בתוקף על ידי החיד"א, בחיבורו "ברכי יוסף", ועל ידי אחרונים נוספים, שהרי, הלכה ברורה היא שב"בית האמצעי", שהוא החדר שלפני בית המרחץ, אסור לדבר בדברי תורה אך מותר להרהר בהם! מוכח, כי גדיהם של שני האיסורים הללו, אינם זהים בחומרתם וכן מוכח מהלכות נוספות, כגון, ברכת התורה, שאין לדמות הרהור לדיבור. מעתה, שבה וגם ניצבה בפנינו השאלה, כיצד דיבר רבי אלעזר בן רבי שמעון בבית הכסא, הרי היה עליו להרהר בלבד.

בעל ה"צאן קדשים" מפרש, כי אכן לא אמר רבי אלעזר בר"ש דברי תורה במקום שבו אסור לאומרו, אלא, הוא הרהר בהם בלבד, ולאחר מכן אמרם בבית המדרש (י"משנה ברורה" סי' פ"ה ס"ק ח', וע"ע "שפת אמת" בסוגייתנו).

ירדנו, איפוא, מדרגת דיבור החמורה, לדרגת הרהור הקלה הימנה. ברם, עדיין, "אונסו שאני" זה, שגמרתנו מנמקת כהסבר להתנהגותו של רבי אלעזר בר"ש דורש הבנה, כיצד הרהר, הלא גם להרהר בדברי תורה אסור בבית הכסא!

ההרהור, מהו? ובכן, לצורך הבנת העניין חודר הגאון רבי אפרים בורדיאנסקי זצ"ל לעומקו של ההרהור. הבה נהרהר, הרהור מהו? באיזו שפה אדם מהרהר. נדמה, כי הרוסי מהרהר ברוסית והסיני מהרהר בסינית. אכן, ברור, ניתן להרהר בצורה כזו. אפס, כאשר נהרהר בהרהורינו נגלה, כי רבים מן ההרהורים הם כמו חלום, בו אנו מדמיינים את ההתרחשות, ולא מדברים אותה, כך, כאשר אדם מהרהר אודות בית, חפץ או דבר מה אחר, הוא כאילו בוחן אותו מכל צדדיו, אך לא מדבר עם עצמו אודותיו.

שני סוגי הרהורים, במילים ובמחשבות: לפנינו, איפוא, שני סוגי הרהורים. הרהור בתיבות, באותיות ובמילים, והרהור על ידי מחשבות נטולות מילים. יתכן, שאיסור התורה להרהר במקומות המטונפים, אינו אלא על ההרהור הדומה לדיבור, היינו, הרהור במילים, אך מן התורה אין איסור להרהר בדברי תורה ללא מילים, ורבנן הם אשר הטילו איסור זה משום כבוד התורה. מעתה, יתכן, שלא הרהר רבי אלעזר בן רבי שמעון הרהור של מילים, כי אם הרהור של מחשבות, כזה שאיסורו מדרבנן בלבד. זהו שתירצה הגמרא "לאונסו שאני" - על אדם השקוע בתורה באופן שאינו מסוגל להיבדל הימנה במחשבותיו, לא גזרו חכמים להתנתק ממנה גם בבית המרחץ,

על אדם קדוש שכזה לא חלה תקנתם (י"משכנת אפרים" סי' י"ח, וע"ע "משנה ברורה" שם, ועיי' "חזון איש" א"י"ח סי' י"ד ס"ק י"ח. ובעיקר דין זה של הרהור במקומות המטונפים אם הוא דאורייתא, עיי' "נשמת אדם" כלל ג' אות ב', שהוא מחלוקת ראשונים, וע"ע "פרי מגדים" בפתיחה הכוללת סוף חלק ה').

דף קבא בקש משה מלכות ולא נתנו לו
מנין שביקש משה מלכות?
בגמרתנו אמר עולא: "בקש משה מלכות ולא נתנו לו, דכתיב אל תקרב הלוים ואין הלוים אלא מלכות".

ביאור: גאון מובא בשם המהר"ל דיסקין זצ"ל, להוכיח מהמקרא עצמו כי ביקש משה מלכות ולא נתנו לו.

כאשר: נגלה הקב"ה למשה בסנה, חפץ משה להתקרב והקב"ה אמר לו (שמות ג') "אל תקרב הלוים של נעליך מעל רגליך". בגמרא נאמר, שאדם בן שמונים אינו מסוגל, בדרך כלל לחלוף את נעליו בגמידה. נמצא, איפוא, שמשה רבינו התכוון להתקרב על הארץ ולחלוץ.

יש לזכור, שמקום התגלות השכינה חשוב כעזרה, ולפיכך הוא אסור בנעילת הסנדל (רמב"ן שם). מקום כזה אף אסור בישיבה, שהרי "אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד". מאחר שמשה התכוון לחלוף את נעליו בישיבה, מוכח שחפץ במלכות, ומכך שהקב"ה מנעו מזה ואמר לו "אל תקרב הלוים" אלא התרחק ו"של נעליך מעל רגליך" מרחוק, מוכח, ש"ביקש משה מלכות ולא נתנו לו".... (חידושי מהר"ל דיסקין על התורה, שמות).

דף קבא אין לא ראינו ראייה
לא ראינו ולא שמענו

משנתנו מביאה את דבריו של רבי חנינא סגן הכהנים שאמר: "מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה", אך חכמים דחו את דבריו, משום שהעדר ראייה אינו הכרח שהדבר לא התרחש וכלשונם: "אין לא ראינו ראייה".

מעשה: בגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל ששוחח עם תלמיד חכם אחד. העיר הלה, על נושא מסוים, כי לא נשמע כן מעולם.

"אין לא שמענו ראייה", הגיב רבי מאיר ברוח משנתו.

השיב: הלה, "ראיתי שחז"ל אמרו "לא ראינו אינה ראייה", אך לא ראיתי שאמרו כי "לא שמענו אינה ראייה".

ענה: רבי מאיר: "זה הרגע הודית ש"לא ראינו אינה ראייה", כיצד זה אתה מסתמך על כך שלא ראית שחז"ל אמרו ש"לא שמענו אינה ראייה".... (ספר היובל).

דף קבא - קד"א ר"ר חנינא סגן הכהנים
הסגן הנציח

דרש הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל: **מהו** עניינו של התואר "סגן הכהנים"? לפי

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

יצא לאור ספר

"חומר בקודש"

והיא הקדמה של "התפארת ישראל"

לסדר קדשים

במתכונת חדשה ועם טבלאות.

המעוניינים יכולים לפנות להר"ר יוסף מאיר מדרש

בטל: 02-6435938

לעילוי נשמת

מרת **אסתר לאה פרידברג** ע"ה

ב"ר שמעון הכהן ז"ל

נלב"ע י"ח אלול תשל"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **דב יצחק**

פרידברג ומשפ' שיחיו אנטוורפן

לעילוי נשמת

ר' **יוסף גלדצהלר** ז"ל

ב"ר יהודה לייב ז"ל נלב"ע י"ח אלול תשל"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו ר' **לוסיאן**

גלדצהלר ומשפ' שיחיו - רעננה

לעילוי נשמת

הר"ר **רפאל רפאלי** ז"ל

ב"ר ניסן יהודה לייב ז"ל

נלב"ע כ"ב אלול תשכ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
גבאי בתי הכנסת ומגידי השיעורים

בימים אלו יוצאים לאור הגמרות

המפוארות מסכת **מנחות**

בהוצאת "מאורות הדף היומי"

המאור והמאור בלתי מוסב

ללומדי הדף היומי

לפרטים והרשמה נא לפנות למשרדי "מאורות הדף היומי" טל: 03-6164725

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית: ניתן לקבל את הגליון

"מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

מידי שבוע-בדואר לפרטים בטל: 718-253-6218

ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

אנגליה: לונדון: יחזקאל אביט 020-8700-416000

ספר: שמואל קאהן 07726402928

קנדה: מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

טורונטו: הר"ר דניאל קאהן 416-182-3848

אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217

בנגל: הר"ר יעקב סגורוביץ 0475-263759

ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955

ניצואלה: הר"ר סעדיה שוקרון 0058212) 552-66-25

מכסיקו: הרב שאול מלאח 0052555) 251-02-46

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030